Тому воєнний стан не усуває принцип верховенства права. Навпаки, необхідність забезпечення прав людини в таких умовах набуває особливого значення.

Отже, обмеження конституційних прав і свобод в умовах воєнного стану є необхідним правовим механізмом для забезпечення оборони держави, національної безпеки та захисту населення. Водночас такі обмеження повинні мати чітку правову основу та відповідати Конституції України.

Співвідношення публічного та приватного інтересу в умовах воєнного стану полягає у необхідності забезпечити баланс між потребами держави та правами конкретної людини. Публічний інтерес може вимагати тимчасового обмеження окремих прав, однак це не означає можливості необмеженого втручання держави у приватну сферу.

Особливе значення мають принципи законності та пропорційності. Обмеження прав повинні бути необхідними, обґрунтованими та встановленими відповідно до законодавства. При цьому існує перелік конституційних прав, які не можуть бути обмежені навіть під час воєнного стану.

Таким чином, головним завданням держави в умовах воєнного стану є забезпечення національної безпеки із одночасним дотриманням основоположних прав і свобод людини. Саме дотримання такого балансу є важливою ознакою демократичної та правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституційні права і свободи людини і громадянина. Межі та обмеження втручання. Конституційний Суд України. URL:https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/412-mezhi-ta-obmezhennya-vtruchannya

2. Конституційні права і свободи людини і громадянина. Право на доступ до інформації. Конституційний Суд України. URL:https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/4393-pravo-na-dostup-do-informaciyi

3. Конституція України. Розділ ІІ. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина. URL:https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii

4. Конституція України. Стаття 64. URL:https://constitution.in.ua/articles/64/

5. Обмеження права власності в суспільних інтересах. Юридичний вісник. 2018. № 4. URL:https://yurvisnyk.in.ua/v4_2018/17.pdf

6. Розмежування приватного та публічного права. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. URL:https://law.chnu.edu.ua/rozmezhuvannia-pryvatnoho-ta-publichnoho-prava/

7. Воєнний стан в Україні: які обмеження діють, до якої дати та що дозволяє закон. Судово-юридична газета. URL:https://sud.ua/uk/news/ukraine/372770-voiennyi-stan-v-ukraini-iaki-obmezhennia-diiut-do-iakoi-daty-ta-shcho-dozvoliaie-zakon

УДК 340.12

ЯЦЕНКО О.О., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.,** д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджується конституційно-правова природа права Українського народу на природні ресурси. Проаналізовано положення Конституції України та природоресурсного законодавства, які визначають правовий статус землі, надр, вод, атмосферного повітря та інших природних ресурсів. Розкрито особливості здійснення права власності Українського народу органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Особливу увагу приділено співвідношенню права власності на природні ресурси, права природокористування та конституційного права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Ключові слова: Український народ, природні ресурси, право власності, Конституція України, природокористування, екологічна безпека, охорона довкілля.

Природні ресурси є важливою складовою національного багатства України, основою економічного розвитку держави та необхідною умовою забезпечення життєдіяльності суспільства. Земля, надра, води, ліси, атмосферне повітря та інші природні ресурси мають не лише економічне, а й екологічне та соціальне значення. Тому питання їх правового статусу посідає важливе місце в системі конституційно-правового регулювання.

Основоположною нормою у цій сфері є стаття 13 Конституції України, відповідно до якої земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси в межах території України є об'єктами права власності Українського народу [1]. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією та законами України.

Конституція України закріплює особливу модель права власності на природні ресурси, відповідно до якої первинним носієм права власності є саме Український народ. Держава та органи місцевого самоврядування при цьому не набувають статусу самостійного первинного власника природного багатства, а реалізують відповідні повноваження від імені Українського народу.

Важливе значення має також положення частини третьої статті 13 Конституції України, згідно з яким власність зобов'язує. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі [1]. Отже, конституційне право власності на природні ресурси має не лише майновий, а й соціально-екологічний характер.

Окрему гарантію охорони природних ресурсів містить стаття 14 Конституції України, відповідно до якої земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Водночас стаття 16 Конституції України визначає забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України обов'язком держави [1].

Безпосередньо із правом на природні ресурси пов'язане конституційне право людини на безпечне довкілля. Відповідно до статті 50 Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [1]. Отже, конституційне регулювання формує взаємопов'язану систему, у якій право власності Українського народу на природні ресурси поєднується з обов'язком держави щодо їх охорони та правом громадян на безпечне довкілля.

Конституційні положення отримують подальшу конкретизацію у природоохоронному законодавстві. Зокрема, стаття 4 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" визначає, що природні ресурси України є власністю Українського народу. Від його імені права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах, визначених Конституцією та законами України [1,2,3,4,5].

Водночас необхідно розмежовувати право власності на природні ресурси та право користування ними. Конституція України передбачає, що кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону [1]. Тобто належність природних ресурсів Українському народу не виключає можливості їх використання фізичними та юридичними особами, однак таке використання повинно здійснюватися відповідно до встановлених законодавством вимог.

Особливий правовий режим мають окремі види природних ресурсів. Так, відповідно до статті 4 Кодексу України "Про надра", надра є виключною власністю Українського народу і надаються тільки у користування [3]. Це є прикладом практичної реалізації конституційного положення про право власності Українського народу на природні ресурси.

Актуальною проблемою залишається забезпечення ефективної реалізації права Українського народу на природні ресурси. Наявність відповідних конституційних норм сама по собі не гарантує раціонального використання природного багатства. Важливе значення мають прозорість діяльності органів публічної влади, доступ громадян до екологічної інформації, державний і громадський контроль, а також юридична відповідальність за порушення природоохоронного законодавства.

Особливої уваги потребує забезпечення балансу між економічним використанням природних ресурсів та необхідністю їх збереження. Надмірна експлуатація природних ресурсів, забруднення довкілля та інші негативні фактори можуть створювати загрозу не лише екологічній безпеці, а й реалізації конституційних прав громадян.

На мою думку, право Українського народу на природні ресурси необхідно розглядати, як комплексне конституційно-правове явище, яке охоплює право народу на належність

природних ресурсів, право громадян на їх законне використання, право на безпечне довкілля та обов'язок держави забезпечувати охорону і раціональне використання природного багатства.

Отже, конституційне закріплення права Українського народу на природні ресурси є важливою гарантією збереження національного багатства України. Подальше вдосконалення правового механізму його реалізації має передбачати підвищення прозорості управління природними ресурсами, посилення громадського контролю, забезпечення доступу до екологічної інформації та невідворотності відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю. Такий підхід сприятиме поєднанню економічних інтересів держави із принципами екологічної безпеки та сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text
3. Кодекс України Про надра: Кодекс України від 27.07.1994 № 132/94-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр#Text
4. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text
5. Водний кодекс України: Кодекс України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text

УДК 347.6

КУЗЬОМКО Т.Р., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **АРГАТ Я.П.**, канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН: СРСР, УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ

У тезах досліджено історичний розвиток правового регулювання сімейних відносин у радянський період, незалежній Україні та європейських країнах. Проаналізовано зміни у ставленні держави до фактичного співжиття та офіційно зареєстрованого шлюбу.

Ключові слова: сімейні відносини; фактичний шлюб; офіційний шлюб; сімейне право; правове регулювання.

Сім'я є одним із фундаментальних інститутів суспільства та центральним поняттям сімейного права. Водночас законодавство не містить абсолютно універсального визначення сім'ї, оскільки реальні сімейні відносини є значно різноманітнішими за їх формальне юридичне закріплення.

До недавнього часу саме виконання репродуктивної функції сім'ї було завданням шлюбу. Але вже сьогодні ми так впевнено стверджувати не можемо. Інститут батьківства і дитинства та інститут шлюбу - це два різні інститути, які знаходяться в одній правовій системі, але не завжди збігаються, адже близько 18 % українських сімей не бажають народжувати дітей у перші роки подружнього життя [1], до того ж існує безліч випадків народження дитини поза шлюбом. Отже, для укладання шлюбу головним для наречених є їх вільна згода на шлюб (ст. 51 Конституції України; ст. 24 Сімейного кодексу України (далі СКУ)) [2;3] бажання бути разом і визнання їх відносин державою і суспільством. Люди можуть перебувати у зареєстрованому шлюбі або проживати однією сім'єю без його реєстрації; батьки можуть проживати окремо від дітей, а подружжя - тривалий час перебувати на відстані через роботу, навчання чи військову службу. Проте така різноманітність сімейних форм була характерна не для всіх історичних періодів.

На перший погляд може здаватися, що за радянських часів подібні форми сімейного життя практично не існували або не допускалися державою. Насправді ставлення до них у